

การปกป้อง “ประชาธิปไตย” จากเงื้อมมือของ “ประชานิยม” (?) ใน Jan-Werner Müller, *Democracy Rules* (London: Penguin), 2022

ภูริภัทร์ เครือณพรัตน์¹

Received: September 12, 2023; Revised: December 5, 2023;

Accepted: December 25, 2023

บทความปริทัศน์

Jan-Werner Müller ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัย Princeton สหรัฐอเมริกา เป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงด้านประชาธิปไตย และมีผลงานที่โดดเด่นมากมาย หนึ่งในประเด็นที่น่าสนใจและเป็นประเด็นที่ถูกศึกษาอยู่ในขณะนี้คือ “ประชานิยม” (populism) ซึ่งเป็นประเด็นที่ Müller ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า *What is Populism?* (2017) ซึ่งเป็นการอธิบายคุณลักษณะของประชานิยมโดยรวม ผู้ที่เป็นประชานิยมชน (populist) หรือผู้ที่เลื่อมใสในประชานิยม และผู้นำประชานิยม (populist leader) ที่เป็นศูนย์รวมของ “ประชาชน” ซึ่งนอกจาก

¹ นักวิชาการ, สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย, สถาบันพระปกเกล้า

หนังสือเล่มดังกล่าวจะอธิบายและตรวจสอบลักษณะของประชานิยมที่โดดเด่นทั่วโลกแล้วนั้น เหตุผลที่ Müller นั้นมีปัญหากับประชานิยมก็อาจเป็นเพราะเขายืนอยู่บนฐานอุดมการณ์แบบเสรีนิยม (liberalism) เนื่องจากเขาเน้นย้ำว่าประชานิยมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับ “ประชาธิปไตยไร้เสรี” (illiberal democracy) ซึ่งเป็นด้านกลับของ “เสรีประชาธิปไตย” (liberal democracy) อยู่บ่อยครั้ง (J.-W. Müller, 2017, pp. 49–60) การโจมตีประชานิยมเพราะว่ามันขัดต่อวิสัยทัศน์ของเสรีประชาธิปไตยนั้น (J.-W. Müller, 2017, p. 103) จึงเป็นอันสรุปได้ไม่ยากว่าเขาเ็นมองทั้ง “ปรากฏการณ์” และ “วิถีทางทางการเมือง” ของประชานิยมจากจุดยืนของเสรีนิยม จึงทำให้เขาคิดว่า อันตรายของประชาธิปไตยนั้น ไม่ได้มาจากอุดมการณ์อื่นใดที่ปฏิเสธคุณค่า (values) หลักของแนวคิดประชาธิปไตย หากแต่เป็น “ประชานิยม” ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งที่เสื่อมโทรมของประชาธิปไตย เป็นอันตรายที่มาจากโลกของประชาธิปไตยเอง ซึ่งตัวแสดงทางการเมืองได้ใช้คุณค่าของประชาธิปไตยที่เป็นอันตรายต่อประชาธิปไตยเอง (J.-W. Müller, 2017, p. 6) (?)

ดังนั้น ใน *Democracy Rules* (2022) จึงเป็นการกลับมาย้อนมองประชานิยมอีกครั้งของ Müller เพื่อที่จะตอบโต้ “ภัยคุกคาม” ทั้งหลายของประชาธิปไตย และ รักษาประชาธิปไตยไว้ (save

democracy)² ด้วยประชาธิปไตยเอง ในฐานะระบอบการปกครองที่ทำให้ “ประชาชน” นั้นมีชีวิตที่ดี มีความเท่าเทียมและมีเสรีภาพ (p.43-47) แม้จะไม่ใช่ว่าการปกครองที่สมบูรณ์แบบ (p. XVI) หนังสือเล่มนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นภัยคุกคามที่มาจากภายในตัวกลไกของประชาธิปไตยเอง เช่น ประชาชนนิยมเป็นต้น หรือภัยคุกคามนอกระบบ เช่น การยึดอำนาจ รัฐประหาร หรือเผด็จการในรูปแบบต่าง ๆ การอ่านหนังสือเล่มนี้จึงชวนให้คิดอยู่ตลอดเวลาว่า Müller เองนั้น ต้องการปกป้องรักษาประชาธิปไตยไว้หรือต้องการปิดกั้นไม่ให้ชนกการเมืองที่ Müller มองว่าเป็นเพียงตัวละครในรายการเรียลิตี้ทางทีวี (p.VII) กลับมามีอำนาจอีกครั้ง? ซึ่งแน่นอนว่าได้มีการกล่าวถึง Donald Trump ตลอดทั้งเล่ม (p.3, 28, 52, 128, 169, 205) ด้วยการจัด

² ด้วยหนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นหลังงานจากอดีตประธานาธิบดี Donald Trump นั้น พ้นจากตำแหน่ง และมีเหตุการณ์ของผู้ที่คิดว่าเป็น “ผู้สนับสนุนของ Trump ได้เข้าไปชุมนุมและทำลายข้าวของให้เกิดความเสียหายใน Capitol Hill หรือสภาฝ่ายนิติบัญญัติของสหรัฐ ประกอบกับการขึ้นมามีอำนาจของฝ่ายขวาไม่ว่าจะเป็น Erdogan, Chavez, Modi หรือ Orban โดยวิถีทางในแบบประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้ง จึงทำให้ Müller จึงมีความกังวลว่าผู้นำและรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอาจไม่ได้ปกครองโดยใช้คุณค่าของประชาธิปไตยและเสรีนิยมก็ได้ ความต้องการในการปกป้องและรักษาประชาธิปไตยไว้ จึงเป็นความพยายามในการเปิดเผยให้เห็นถึงสิ่งที่ Müller เรียกว่าระบอบประชานิยมเชิงอำนาจนิยม และพยายามจะยืนยันด้วยการรับรู้เรื่องประชาธิปไตยและการตอบโต้ของประชาชน ซึ่งจะได้อีกต่อไป

ให้เป็นตัวแบบของผู้นำประชานิยมและผู้ที่ทำให้ประชาธิปไตยนั้นเสื่อมเสีย ไม่ว่าจะเป็นการใช้โซเชียลมีเดีย หรือการพูดจาในลักษณะแบ่งแยกสีผิว เป็นต้น แต่แน่นอนว่า Trump นั้นขึ้นมามีอำนาจจากการเลือกตั้ง Müller จึงมองว่าตัวแบบประชานิยมในลักษณะนี้เป็น ประชาานิยมเชิงอำนาจนิยม (authoritarian populism) ซึ่งพัฒนาไปถึงความเป็นระบอบประชานิยมเชิงอำนาจนิยม (p.3-41) ซึ่งแน่นอนว่าอยู่ภายใต้กติกาของประชาธิปไตย

สิ่งที่ Müller ต้องการจะเสนอในหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นความพยายามในการรักษาประชาธิปไตยจากระบอบประชานิยมที่เป็น “ประชาธิปไตยจอมปลอม” (fake democracy) มาสู่ “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” (real democracy) โดยการอธิบายสภาพของสังคมประชาธิปไตยในยุโรปและอเมริกาในปัจจุบัน ประชาธิปไตยที่ควรจะเป็น อภิปรายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมืองและประชาชน และเสนอแนวทางในการหาทางออก ซึ่งให้น้ำหนักไปในแง่ของหลักการมากกว่า กฎเกณฑ์ การเสนอแนวทางของ Müller จึงเป็นการบอกให้ประชาชนนั้น เปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองของตนเอง ไม่ให้คล้อยตามไปกับ “แพชชั่น”ทางการเมืองแบบประชานิยม สุดท้ายหากไม่สำเร็จ ข้อเสนอของ Müller จึงตกไปอยู่ที่การขัดขึ้น ที่ไม่ต้องทำตามกฎ ซึ่งกฎนั้นมันก็มีหลายแบบ และทางเลือกเป็นของเรา ถ้าหากว่าเรายึดตาม “หลักการ” ของประชาธิปไตย ก็ต้องเลือกว่าจะทำหรือไม่ตามกฎหมายแบบไหน (p.XV-XVI) ดังนั้น โจทย์ของหนังสือเล่มนี้ (และของ Müller เอง?) คือ การตั้งคำถามว่ารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ใช้กับอยู่ทุกวันนี้ทั่วโลก เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงมากน้อยแค่ไหน และหากไม่เป็น จะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร ?

Müller ยังคงมองว่าประชานิยมคือการแบ่งประชาชนออกเป็นสองชั่ว โดยกล่าวว่า *ชั่วของเรา* (ฝ่ายที่ต้องการใช้ประชานิยมเป็นเครื่องมือในการเข้าสู่อำนาจ) นั้นเป็น “ประชาชนที่แท้จริง” (p.6) โดยการกล่าวแบบนี้คือการกล่าวเป็นนัยว่า อีกฟากฝั่งหนึ่งนั้น ไม่ใช่ประชาชนที่แท้จริง ถือเป็นการสร้างศัตรูของประชาชนไปโดยปริยาย นอกจากนี้นัยยะของประชานิยมคือการทวงคืนความเป็นของจริง หรือ ของแท้ ที่ขาดหายไป และมักจะกล่าวว่าเป็นการถูกปล้นหรือแย่งชิงไปจากฝั่งตรงข้าม หรือ “ศัตรูของประชาชน” ผู้นำที่สามารถเข้าสู่อำนาจได้ในแง่หนึ่งจึงสามารถอ้างว่าเป็นตัวแทนจากเจตจำนงของประชาชน (the will of the people) “ที่แท้จริง” ในขณะที่อีกฟากฝั่งหนึ่งนั้นไม่ใช่ ด้วยเหตุนี้ การนิยมนิยมนิยมเป็นเครื่องทางการเมืองจึงหลีกเลี่ยงที่จะเป็นการเมืองแบบชาตินิยมหรือการเมืองของฝ่ายขวาไปไม่ได้ (p.7-9) ดังที่ชอบเรียกกันในชื่อของประชานิยมฝ่ายขวา (Right-Wing populism) หรือฝ่ายขวาสุดโต่ง (Far Right) ในคำของ Cas Mudde³ โดยกลุ่มขวาสุดโต่งเหล่านี้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐในวิถีทางแบบประชาธิปไตย แต่พฤติกรรมในการหาเสียงนั้นใช้การแบ่งแยกประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (ฝั่งตัวเอง) ไม่ว่าจะเป็นเป็นสีผิว ชนชั้น หรือการโจมตีสถาบันทางการเมืองและชนชั้นปกครองอย่างดุเดือดเพื่อกระตุ้นอารมณ์ให้ได้รับคะแนนนิยม การแบ่งชั่วทาง

³ ดู (Mudde, 2019)

การเมือง (polarisation) จึงเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประชาชนนิยม (p.21-22)

โดยกลุ่มคนที่เป็นผู้สนับสนุนนั้น ก็จะได้รับผลประโยชน์ต่างตอบแทนบางอย่าง ซึ่ง Müller เรียกว่าเป็น mass-clientelism (p.9) ซึ่งก็คือการเมืองต่างตอบแทนเชิงมวลชน ซึ่งให้ผลประโยชน์กับมวลชนเพียงบางกลุ่ม ไม่ใช่ประชาชนทั้งหมดนั่นเอง และลดทอนมวลชน/ประชาชน กลุ่มอื่น ๆ ว่าไม่ใช่ประชาชนที่แท้จริง เช่น ถูกจ้างมาประท้วง หรือไม่ใช่ภาคประชาสังคม เป็นต้น (p.14-15) ทำให้การเคลื่อนไหวแบบประชาชนนิยมนั้นถูกมองว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านชนชั้นปกครอง ต่อต้านสถาบันทางการเมือง (ซึ่งไม่จริงเสมอไป) และต่อต้านพหุนิยม

ประชาชนนิยมในความคิดของ Müller ในแง่นี้จึงเป็นประชาชนนิยมที่ไม่แตกต่างไปจากการเมืองเชิงอัตลักษณ์ที่แบ่งแยกว่าใครคือประชาชน “ที่แท้จริง” (p.16) โดยการให้คุณค่าในเชิงศีลธรรม ผิด/ถูก กับการเมือง เช่น เรื่องการกีดกันผู้ลี้ภัย การสร้างกำแพงในชายแดนเม็กซิโก หรือ Brexit ทำให้คนที่ไม่สนใจการเมืองเห็นประเด็นเหล่านี้และทำให้ประเด็นเหล่านี้ที่เชื่อมกับคนที่ไม่สนใจการเมืองกลายมาเป็นเรื่องการเมืองในที่สุด ซึ่งแน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้ขัดกับอุดมการณ์ของเสรีประชาธิปไตยที่มองว่า “คนเท่ากัน” ดังนั้น Müller จึงมองว่าการเข้าสู่อำนาจของฝ่ายขวาสุดโต่ง ที่ประกอบกับการได้รับเสียง [ส่วนใหญ่] ในการสนับสนุนตามกติกาการเลือกตั้งเหล่านี้ จะนำมาซึ่งระบอบประชาชนนิยมเชิงอำนาจนิยมในที่สุด ซึ่งในความหมายของ Müller จะเห็นได้ว่าเป็นการรวมกันของมวลชนและ

อำนาจรัฐในเชิงสถาบันทางการเมือง และอาจนำสู่การครองอำนาจนำเบ็ดเสร็จในที่สุด⁴

การให้ภาพของประชานิยมของ Müller ในหนังสือเล่มนี้จึงมาพร้อมกับความเย้ยหยันต่อผู้นำประชานิยมฝ่ายขวา โดยการยกคำพูดของผู้นำเหล่านั้นที่เป็นการแบ่งแยกกลุ่มคนในเชิงเหยียด เช่น “คุณมันเป็นพลเมืองชั้นสอง” และบอกให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศของตัวเองไปของ Trump (p.XV) หรือการยกคำพูดของคนที่สนับสนุน Trump ในการเลือกตั้ง 2016) อย่าง Lloyd Blankfein อดีตประธานอาวุโสของ Goldman Sachs ที่ Müller เรียกว่าเป็น oligarch หรือผู้มีอำนาจที่เป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม ว่า Blankfein เลือกที่จะลงคะแนนให้ Trump มากกว่า Sanders เพราะอย่างน้อย Trump ก็ยังแคร์ต่อเศรษฐกิจ ซึ่ง Müller ก็โจมตีว่าสิ่งที่ Blankfein พูดนั้นเป็น plutocratic populism หรือประชานิยมของคนรวย ที่หลอกให้ผู้สนับสนุนที่เป็นคนชั้นกลางไปจนถึงคนจน เห็นว่าคนรวยที่มีอำนาจเหล่านี้สนใจเรื่องที่มีศีลธรรมอย่างเศรษฐกิจของชาติ (p.34-35) หรือการยกคำพูดของ Michael Moore ที่

⁴ แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ขัดต่อกฎหมายก็ตาม ประชานิยมก็สามารถนำมาสู่การแก้ไขกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญ เนื่องจากผู้นำประชานิยมนั้นสามารถอ้าง “อาณัติ” ของเจตจำนงของประชาชนแล้ว การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนก็ย่อมทำได้ ซึ่ง Müller ได้เคยอภิปรายไว้ ดู (J. Müller, 2017)

กล่าวว่าการไม่ไปออกเสียงเป็น ‘the biggest fuck-you’ ต่อพวกประชานิยมฝ่ายขวา (p.35) จึงเห็นได้ว่า การเข้าถึงประชานิยมของ Müller นั้น คือ การนำหีบเอาพฤติกรรมที่ไม่เสรีนิยมของผู้นำที่ที่ถูกเรียกว่าเป็นประชานิยมเชิงอำนาจนิยมมาตีพิมพ์ ซึ่งหากผู้อ่านที่เป็นเสรีนิยมอ่าน ก็จะรู้สึกสะอิดสะเอียน แต่หากผู้อ่านที่ไม่ใช่เสรีนิยมอาจไม่รู้สึกละอาย คล้ายกับยุคสมัยในปัจจุบันที่ใช้โซเชียลมีเดียในการแชร์เนื้อหาและแสดงความเห็นต่อเนื่อหานั้นในกลุ่มของตนเอง อย่างไรก็ตามในเชิงวิชาการ การอ่านสิ่งเหล่านั้นนั้นเป็นการทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์จากมุมมองของผู้มองปรากฏการณ์อีกทอดหนึ่ง ทำให้เห็นว่า ผู้มองปรากฏการณ์ที่มีจุดยืนแบบเสรีประชาธิปไตยนั้น มองประชานิยมในลักษณะใด

ประชาชนที่ควรจะเป็นของ Müller จึงเป็นประชาชนแบบประชาธิปไตยหรือ *democratic people* (p.39) ซึ่งไม่ใช่แค่ ‘the people’ เฉย ๆ เนื่องจากถูกฝ่ายประชานิยมใช้ไปแล้ว กล่าวคือ ประชาชนทั่ว ๆ ไปนั้นไม่ได้มีความเป็นประชาธิปไตย แต่เป็นประชาชนที่ถูกสร้างขึ้นมาจากประชานิยม ไม่ว่าจะซ้ายหรือขวาก็ตาม (p.37-38) ซึ่งแม้ว่าประชานิยมฝ่ายซ้ายจะยึดถืออุดมการณ์ของฝ่ายซ้าย แต่ประชานิยมซ้ายก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องปกป้องสิทธิทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม และนำมาซึ่งการทำลายประชาธิปไตยในที่สุด ซึ่ง Müller ได้ยกตัวอย่าง Chavez หรือ Maduro ในเวเนซุเอล่า (p.36) ดังนั้น *democratic people* ของ Müller จึงจะต้องมีลักษณะเป็นพลเมืองที่มีความเท่าเทียมและมีอิสระ และไม่บังคับขัดขวางเจตจำนงของผู้อื่น และไม่นิยามกรอบคิดของ ‘people’ จากสภาพที่เป็นอยู่ของมัน (p.39-40) ซึ่ง Müller พยายาม

หมายความว่าสภาพของประชาชนที่อาจเป็นจริงในเชิงประจักษ์ เช่น คริสเตียนเท่านั้นจึงจะสามารถเป็นคนอเมริกันได้ เป็นต้น กล่าวคือ Müller เชื่อว่า นิยามและกรอบคิดของ ‘people’ ไม่มีที่สิ้นสุดและความขัดแย้งของประชาธิปไตยสามารถถกเถียงกันต่อไปได้ โดยการยกคำของนักทฤษฎีกฎหมาย Christoph Möllers ที่ว่า “เมื่อใดที่ความแน่นอนของกรอบคิดของ “ประชาชน” ถึงที่สิ้นสุด เมื่อนั้นประชาธิปไตยก็จบสิ้นลง” จะเห็นได้ว่าการยกคำพูดในลักษณะนี้อีกครั้งเป็นการตอกย้ำความคิดแบบเสรีนิยมที่เชื่อว่า [โลกทัศน์ของ] สังคมนั้นไม่มีจุดสิ้นสุด สามารถเปลี่ยนแปลงได้เรื่อย ๆ ไม่รู้จบ เพราะเมื่อใดที่มีจุดยึดหรือจุดจบที่สามารถอ้างอิงได้นั้น สิ่งนั้นจะกลายเป็นอนุรักษนิยมทันที ความคิดในลักษณะนี้จึงทำให้การเมืองของฝ่ายก้าวหน้าแบบสังคมนิยมและเสรีนิยมต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะอย่างหนึ่งมีเป้าหมายที่จะต้องไปให้ถึง แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการเป้าหมายที่จับต้องได้ เพียงแต่ต้องการสังคมที่มีเสรีภาพที่เป็นนามธรรมเป็นพอ สิ่งนี้จึงทำให้ Müller ยังมีปัญหากับประชานิยมฝ่ายซ้าย ทั้งที่สมาทานความคิดแบบสังคมนิยมดั้งเดิมและสมาทานความคิดแบบหลังมาร์กซ์⁵ (p.38, 130-136)

⁵ ก่อนข้างชัดเจนว่าเมื่อ Müller มองถึงประชานิยมฝ่ายซ้ายที่เป็นพรรคการเมืองในยุโรปได้โดยเฉพาะที่สมาทานความคิดแบบหลังมาร์กซ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่รับอิทธิพลจาก Laclau และ Mouffe นั้น Müller มองเห็นขบวนการเหล่านี้เป็นเพียงการใช้ชื่อไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตหรือโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ในกาได้มาซึ่งคะแนนนิยม (p.152) ซึ่งเป็นการละเลยกรอบคิดหลักของขบวนการเหล่านี้ เช่น ห่วงโซ่แห่งความ

เพราะเมื่อประชาชนยอมขายไม่ว่าจะขายแค่ไหนมีจุดยึดที่เป็นเป้าหมายแล้ว ก็ย่อมเป็นอนุรักษนิยมในสายตาของเสรีนิยมทันที (โดยเฉพาะเสรีนิยมที่มองว่าอนุรักษนิยมโดยทั่วไปนั้นเป็นฝ่ายขวา)

หาก ‘people’ เป็นประชาชนที่ถูกสร้างขึ้นโดยการดึงมนุษย์จากกลุ่มประชากร ของทั้งประชาชนฝ่ายซ้ายและขวา *democratic people* ก็เป็นรูปแบบของประชาชนที่ Müller พยายามสร้างขึ้นเช่นกันหรือไม่ ? แม้ว่าจะเป็นประชาชนที่มีลักษณะเป็นนิยามปลายเปิด ที่สามารถให้เกิดการถกเถียงได้ก็ตาม คำถามที่ตามมาคือ ในเมื่อ *democratic people* นั้น ไม่ได้เป็นทั้งผู้ที่ถูกชักนำโดยผู้อื่น และไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาผู้อื่นจากเจตจำนงของเขา แต่ *democratic people* เองก็เลือก—ด้วยเจตจำนง

เท่าเทียม (chain of equivalence) หรือ agonistic politics ที่เป็นข้อแตกต่างที่สำคัญของประชาชนฝ่ายซ้ายและขวา ยังไม่นับวิธีการในการการเมืองในการหาเสียง นโยบาย และคุณค่าที่ขบวนการเหล่านี้ใช้ในยุทธศาสตร์เชิงประชาชน ที่มี “เนื้อหา” แตกต่างกับฝ่ายขวา เช่น การต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด กับ การกีดกันไม่ให้ผู้ลี้ภัยหรือแรงงานต่างชาตินำเข้าประเทศ เป็นต้น แม้ว่าจุดนี้จะสามารถถกเถียงได้ว่าเป้าหมายของมันอาจมีจุดร่วมไปที่จุดเดียวกันคือ ความเป็นชาตินิยม แต่การตีความชาตินิยมของฝ่ายซ้ายและขวาก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียด หรืออาจถกเถียงได้ว่าการหาเสียงแบบการสร้างสรรค์ของ “ประชาชน” และการสร้าง “ประชาชน” ของฝ่ายตนเองขึ้นมานั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ Müller ยังไม่ได้มีการยกกรอบคิดหลักที่เป็นฐานทางทฤษฎีให้กับกลุ่มขบวนการเหล่านี้ขึ้นมากล่าวเปรียบเทียบกับความแตกต่างกับประชาชนฝ่ายขวาหรือพวกขวาสุดโต่งอย่างไรอย่างเป็นรูปธรรม

ของตัวเอง—ที่จะสนับสนุนผู้นำในลักษณะที่เป็นประชานิยมอยู่ดี หลังจากที่ได้ไตร่ตรองตามลักษณะของ “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ของ Müller แล้ว จะทำอย่างไรต่อ ? ประชาธิปไตยยังจะตกอยู่ในอันตรายหรือไม่ ? หากผู้นำประชานิยมเป็นตัวแทนเสียงของ *democratic people* เอง

การโจมตีประชานิยมของ Müller นั้นเป็นการให้สมมติฐานว่าประชานิยมนั้นอยู่ตรงข้ามกับประชาธิปไตย เนื่องจากประชานิยมในความคิดของ Müller คือการที่ผู้นำประชานิยมใช้วาทะและปฏิบัติการทางการเมืองต่าง ๆ ในการจูงใจให้ “ประชาชน” ให้ความนิยม แต่ประชาธิปไตยจะต้องให้ความสำคัญในหลักการของความเท่าเทียมและเสรีภาพ และให้ทางเลือกกว่าประชาชนนั้นสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างอิสระ (p.46-47) ซึ่งแน่นอนว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนนั้น ตั้งอยู่บนฐานของการเลือกตั้ง (p.57) ดังนั้น ท้ายที่สุดแล้ว การเข้าสู่อำนาจในรัฐจะต้องผ่านกระบวนการเลือกตั้ง คำถามเดิมคือ หากประชาชนที่มีอิสระเลือกที่จะลงคะแนนเสียงให้พรรคการเมืองที่ได้ชื่อว่าเป็นประชานิยม โดยไม่ได้ถูกบังคับหรือชี้นำ หากผลลัพธ์ออกมาแล้วพรรคดังกล่าวชนะ และไม่ได้มีแนวโน้มจะเป็นชาวสุโต่งหรือสถาบันระบอบประชานิยมเชิงอำนาจนิยมแล้ว จะสามารถเรียกว่าประชาชนเป็นผู้ที่เป็น “ประชานิยมชน” ได้หรือไม่ และหากกล่าวว่าคนเหล่านั้นถูกนักการเมืองชักจูง จะเข้าข่ายด้อยค่า และเข้ากรณีต้องการให้คนดี (ที่เป็นเสรีชน) ปกครองบ้านเมืองหรือไม่ ?

หนังสือเล่มนี้ จึงเป็นตัวอย่งที่ดีของความไม่พึงพอใจ (discontent) ของเสรีชนที่มองเห็นว่าประชานิยมนั้นเป็นอุดมการณ์/

ปรากฏการณ์/เครื่องมือ ที่ขัดต่อเสรีประชาธิปไตย จึงทำให้ต้องหาวิธีการ และหลักการในการปกป้องประชาธิปไตยไว้จากระบอบประชานิยมที่เชื่อว่าจะสามารถกลายร่างเป็นอำนาจอานิยมได้ ประกอบกับ Müller ยังคงติดภาพว่าประชานิยมนั้นเท่ากับ Trump, Bolsonaro, Erdogan หรือ Orban ยิ่งนอกจากจะทำให้ความเข้าใจในเรื่องประชานิยมของ Müller นั้นหมกมุ่นอยู่กับตัวผู้นำแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านสามารถคิดไปได้ว่า Müller ไม่ได้ปกป้องคุณค่าของประชาธิปไตยโดยรวม แต่ปกป้องเสรีประชาธิปไตยในฐานะดังแสดงทางการเมืองมากกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง

เป็นที่น่าสนใจว่าสุดท้ายแล้ว Müller เองได้เสนอแนวทางในการปกป้องรักษาประชาธิปไตยโดยการอนุญาตให้ละเว้นกฎบางอย่างที่มีอยู่ในสังคม เพื่อเปิดทางในการกำจัด “ประชานิยมเชิงอำนาจอานิยม” ที่มักมาจากการเลือกตั้ง โดยการเริ่มยกตัวอย่าง militant democracy ที่ให้ระบอบการปกครองนั้นปกป้องตัวเองได้จากการล่มสลาย เช่นในประเทศเยอรมนีผ่านกลไกรัฐธรรมนูญที่ไม่ยอมให้มีการล้มล้างการปกครองเดิม (p.160-61) ซึ่งแน่นอนว่าไม่ใช่วิถีทางเสรีประชาธิปไตยสักเท่าใด เพราะเอาให้ถึงที่สุดแล้ว การติดอาวุธให้กับประชาธิปไตยก็เท่ากับการลดทอนคุณค่าของ “ความเท่าเทียมและเสรีภาพ” อันเป็นแนวคิด “พื้นฐาน” ของประชาธิปไตยของ Müller (p.180) และอาจเลยเถิดไปถึงขั้นการใช้วิถีทางแบบเผด็จการ (หรือคุณลักษณะแบบอำนาจอานิยม) เพื่อรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตย (p.164)

สุดท้าย สิ่งที่ Müller เสนอก็คือ การขัดขืนอย่างเป็นทางการเป็นประชาธิปไตย (democratic disobedience) ซึ่งหมายถึงการละเว้นและไม่ยอมทำตาม

กฎเกณฑ์บางอย่าง ในการต่อต้านประชานิยมเชิงอำนาจนิยม (p.172) Müller เชื่อว่าการปฏิบัติตนอย่าง “ไม่อารยะ” (uncivil) นั้นเป็นการกระทำที่รับได้ เพราะเป็นการทำไปเพื่อปกป้องหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ไปพร้อมกับการกล่าวว่า ผู้ที่ลดทอนคุณค่าของหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยเองหรือเปล่า ที่ไม่อารยะ (p.176-78) แสดงให้เห็นว่า Müller เองก็ยังไม่ได้ชี้ชัดว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่ควรทำเมื่อต้องปกป้องประชาธิปไตย แต่ก็ทิ้งท้ายว่าการ “เล่นกับไฟ” เพื่อปกป้องประชาธิปไตยนั้นสามารถทำได้และเป็นความชอบธรรม Müller ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ Black Lives Matter (BLM) ว่า “ถูกเตือน” ว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความก้าวร้าวและแบ่งแยกมากเกินไป (p.173) แต่ในขณะเดียวกันก็สรุปว่าแม้จะไม่ใช้การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองรุ่นปู่ แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการกดขี่ทางเชื้อชาติอย่างเป็นระบบในสหรัฐ (p.177) แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นในการบุกเข้าไปใน Capitol Hill ของกลุ่มผู้ชุมนุมที่ไม่พอใจต่อผลการเลือกตั้งทั่วไป ฯ ในปี 2020 นั้นเป็นเหตุการณ์ที่ Müller รับไม่ได้ (p.XVII, 6) แต่ BLM ที่เป็นเหตุการณ์ที่มีการกดดันให้คนผิวดำต้องคุกเข่าเพื่อเป็นการสำนึกผิดต่อคนผิวดำ มีการปล้นสดมภ์ มีการทุบทำลายข้าวของของผู้ที่ไม่เข้าร่วม นั้น กลับเป็นสิ่งที่ Müller ของว่าเป็นการปกป้องประชาธิปไตยโดยการตอบโต้แบบไม่อารยะอย่างนั้นหรือ ? และการกระทำของผู้ชุมนุม BLM นั้นถือเป็นการ “บังคับและขัดขวางเจตจำนง” ของผู้ที่ไม่ต้องเข้าร่วมหรือไม่ ?

หนังสือเล่มนี้ อีกครั้ง จึงเป็นเสมือนตัวชี้วัดที่สำคัญ ว่า Müller ต้องการปกป้องหลักการ หรือปกป้องวาระทางการเมืองของตนเอง ?

เนื่องจากคำว่ากลับลอก (hypocrisy) ที่ Müller ใช้ในการเรียกขานคนอื่น ๆ ที่สนับสนุนประชาธิปไตยจอมปลอมนั้น ได้กลับมาทิ่มแทงตัวของเขาเอง เมื่อเขากล่าวประโยคสุดท้าย ที่พูดถึง Edward Snowden ที่ว่า “ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่เรื่องของความเชื่อมั่น แต่เป็นเรื่องของความพยายาม ที่ Edward Snowden ได้ทำ คือการเป็นคำแหกกฎ เพื่อค้นหาจิตวิญญาณในกฎนั้น” (p.185) ซึ่งก็สอดคล้องกับย่อหน้าข้างต้น และไม่ได้เป็นการไม่ยอมรับว่าเขาได้แหกกฎที่เขาเรียกร้องให้คนอื่นนั้นทำตาม (แม้ว่าจะทำในนามของการปกป้องหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยก็ตาม)

สุดท้าย เราจึงควรต้องตั้งคำถามที่สำคัญต่อระบอบการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ Müller พยายามจะปกป้องว่า หากระบอบเสรีประชาธิปไตยนั้นเปราะบางถึงขั้นที่ภัยคุกคามของประชาธิปไตยนั้นกำเนิดมาจากความเป็นไปได้ของระบบภายในตัวประชาธิปไตยเอง ต้องยังการการปกป้องด้วยวิธีที่ลึกลับแบบนี้ ก็ควรจะต้องถามว่า เสรีประชาธิปไตยยังควรเป็นระบอบการปกครองที่สมควรใช้อยู่หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

Mudde, C. (2019). *The Far Right Today* (1st edition). Polity.

Müller, J. (2017). Populism and Constitutionalism. In C. R. Kaltwasser, P. Taggart, P. O. Espejo, & P. Ostiguy (Eds.), *The Oxford Handbook of Populism* (pp. 590–606). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013>.

28

Müller, J.-W. (2017). *What Is Populism?* Penguin UK.